

8. King D, Clark T, Kellmann M: Changes in stress and recovery as a result of participating in a Premier Rugby League Representative competition, 2010, International Journal of Sports and Coaching, vol.5, issue 2. – <http://multi-science.atypon.com/doi/abs/10.1260/1747-9541.5.2.223>.

9. Lechner M: Long-run labour market and health effects of individual sports activities, 2009, Journal of Health Economics, vol. 28, issue 4. – <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167629609000575>.

10. Warner S, Dixon M: Understanding sense of community from the athlete's perspective, 2011, Journal of Sport Management, vol.25, issue 3. – <http://journals.humankinetics.com/jsm-back-issues/jsm-volume-25-issue-3-may/understanding-sense-of-community-from-the-athletes-perspective>.

11. World Health Organization. – http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/.

Одержано редакцією 21.01.2015
Прийнято до публікації 27.01.2015

Анотація. Ф. К. Шабански. Психологические и социальные пользы от занятий спортом. *Поддержание хорошего умственного здоровья и нормальных социальных навыков очень важно для здоровой жизни, пока плохое умственное здоровье и отсутствие адекватного социального поведения могут препятствовать кому-нибудь прожить полноценную жизнь. Цель этой статьи – исследовать психологические и социальные пользы от занятия спортом. Основной метод доклада – систематический обзор научных публикаций в электронных базах данных в периоде 2009-2012. Сделан вывод, что в большинстве публикаций занятия спортом являются хорошим средством для поддержания физического и ментального здоровья и приобретения хороших социальных умений.*

Ключевые слова: *благополучие, ментальное здоровье, социальные умения.*

Summary. Filip Shabanski. Mental and Social Benefits from Sport Participation. *Maintaining a good mental health and social skills is crucial to living a healthy life, while poor mental health and lack of appropriate social behavior can prevent someone from living an enriching life. There is growing evidence that people who lack good communication skills are inclined to anti-social behaviors. Some expressions of such behaviors may include drug and alcohol abuse, domestic violation or vandalism. The recommended norms for minimum levels of physical activity in many countries have been historically based on relationships between physical activity and physical health without considering the role of sports for other important elements of human well being. The aim of this article is to explore the psychological and social benefits from playing sports. The method used was the systematic review of electronic databases, which was conducted in February 2015. Studies published in the period 2009-2012 were considered for inclusion. It is concluded that in the majority of scientific publications participation in sport and physical activity is a good means for producing a range of both physical and mental benefits as well as valuable social skills.*

Key words: *well being, mental health, social skills.*

УДК 378.016

О. І. Шапран

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ВИКОРИСТАННЯ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті визначаються основні положення і принципи контекстного навчання, його переваги над традиційною системою навчання у вищій школі. Автором представлено тактичну позицію викладача в процесі контекстного навчання; розроблена технологічна карта, яка дає наочне уявлення про етапи, методи, прийоми, засоби реалізації контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх учителів.

Ключові слова: *етапи реалізації технології, контекстне навчання, квазіпрофесійна діяльність, спільна діяльність студентів і викладачів, технологічна карта.*

Постановка проблеми. Головною метою української системи вищої педагогічної освіти є професійна підготовка компетентнісних вчителів, конкурентних на ринку

праці, які відповідають міжнародним вимогам та стандартам якості, глибоко обізнані у своїй спеціальності й озброєні інноваційними технологіями навчання. Реформування сучасної вищої школи вимагає наближення професійної підготовки педагогічних кадрів до реальної практичної діяльності, що складає основу контекстного підходу в системі освіти. Контекстне навчання передбачає організацію активної діяльності студентів відповідно до закономірностей переходу від навчальних текстів до професійної діяльності з компетентнісною орієнтацією. Основна мета контекстного навчання полягає у формуванні цілісної, внутрішньо-мотивованої готовності студентів до майбутньої професійної діяльності у вищому навчальному закладі. Не зважаючи на ту обставину, що технологія контекстного навчання є авторською і запропонована А. Вербицьким відносно недавно, вона набула значного поширення у сучасній психолого-педагогічній літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія контекстного навчання за останні роки активно розвивається в таких аспектах: визначення концептуальних положень і сутності контекстного навчання (А. Вербицький, В. Калашніков, М. Левківський та ін.); реалізація компетентнісного підходу в системі контекстного навчання майбутнього фахівця (В. Желанова, І. Жукова, О. Ларіонова, С. Скворцова, В. Теніщева та ін.); формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості майбутнього фахівця в процесі контекстного навчання (Н. Бакшаєва, А. Вербицький, Ю. Верхова, Г. Кузьменко та ін.); організаційні форми контекстного навчання (О. Андреева, І. Брюховецька, К. Гамбург) та ін. Найбільший інтерес сьогодні становить обґрунтування етапів реалізації технології контекстного навчання у вищій школі, створення технологічної карти його використання.

Метою статті є визначення принципів організації та створення технологічної карти контекстного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів – опис процесу у вигляді поетапної послідовності дій із зазначенням методів і засобів, що використовуються.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контекстне навчання слід відносити до інноваційних педагогічних технологій, головним завданням яких є оптимізація викладання і навчання з опорою на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування тощо.

Контекстне навчання, на відміну від традиційного, має певні переваги:

– студент перебуває в діяльнісній позиції, оскільки навчальні предмети представлені не як сукупність відомостей, наукової інформації, а як засіб діяльності;

– знання засвоюються в контексті аналізу та розв’язання студентами змодельованих професійних ситуацій, що стимулює розвиток пізнавальної і професійної мотивації, формування особистісного сенсу навчання;

– використовується поєднання індивідуальних і колективних форм роботи студентів, що дозволяє кожному обмінюватися з іншими власним інтелектуальним і особистісним потенціалом;

– студент накопичує досвід використання навчальної інформації як засобу регуляції своєї діяльності, що забезпечує її перетворення в особистісну значущу у процесі формування професійної компетентності;

– логічним центром педагогічного процесу стає особистість та індивідуальність майбутнього фахівця, що складає реальну «гуманізацію освіти»;

– у контекстному навчанні в модельній формі віддзеркалюється сутність процесів, що відбуваються в науці, на виробництві та суспільстві, що призводить до розв’язання проблеми інтеграції навчальної, наукової і професійної діяльності студентів;

– з об’єкту педагогічного впливу студент перетворюється на суб’єкт пізнавальної, майбутньої професійної і соціокультурної діяльності [1].

Контекстне навчання допомагає подолати суперечність між індивідуальним характером навчальної роботи студента, його розвитком і колективним характером професійної діяльності, яка передбачає взаємодію та спілкування спеціалістів, особистий внесок кожного щодо досягнення колективних та суспільних цілей; між виконавською позицією студента у навчанні (*виконує те, чого вимагає викладач*) та ініціативною позицією майбутнього спеціаліста (*у предметному та моральному відношенні*) в трудовій діяльності.

І. Жукова відмічає, що «у контекстному навчанні основний акцент здійснюється на формування професійної мотивації розвитку особистості. Тому зміст навчальної діяльності студента формується не лише виходячи з логіки навчальних предметів, але і виходячи з моделі професіонала, логіки майбутньої професійної діяльності» [3, с. 9]. І. Марчук переконує, що саме контекстне навчання ґрунтується на орієнтирах гуманістичної педагогіки. Воно передбачає: максимальне наближення професійної підготовки до реалій майбутньої професійної діяльності; впровадження практично орієнтованих форм, методів та засобів навчання; формування здатності майбутнього фахівця аналізувати, прогнозувати й проектувати траєкторію власного професійного шляху; розвиток професійних якостей [5, с. 10].

Отже, контекстне навчання надає цілісності, організованості і практичності системі професійної підготовки майбутніх учителів. Контекстне навчання забезпечує перехід, трансформацію пізнавального змісту знанням, що засвоюються, на практичні, професійні уміння і навички. Відрив теоретичного навчання від майбутньої практики, з одного боку, та неможливість перенести саму практику, як форму практичної підготовки студентів, до навчального закладу, з іншого, призводять до висновку про необхідність посередньої ланки між навчальною та професійною діяльністю, яку повинен організувати викладач. У психолого-педагогічних джерелах така діяльність-посередник отримала назву «квазіпрофесійної» – навчальної за формою і професійної за змістом, яка являє собою трансформацію змісту і форм діяльності в адекватні для них, найбільш узагальнені змістовні форми професійної діяльності.

С. Качалова відмічає, що основною характеристикою навчально-виховного процесу контекстного типу, реалізованого за допомогою системи нових і традиційних форм та методів навчання, є моделювання мовою знакових засобів предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності. У спеціальних дисциплінах відтворюються реальні професійні ситуації й фрагменти виробництва, відносини задіяних у ньому людей. Отже, студентові визначаються контури його професійної праці. Основою взаємодії викладача й студента стає ситуація у всій її предметній та соціальній неоднозначності. Саме в ході аналізу ситуацій, ділових й навчальних ігор (ігри-комунікації, ігри-захисту від маніпуляції, ігри для розвитку інтуїції, ігри-рефлексії й ін.) студент формується як фахівець і член майбутнього колективу [4, с. 89].

Отже, спільна діяльність студентів і викладачів у процесі контекстного навчання дають можливість організувати навчальний процес у вищій школі на основі суб'єкт-суб'єктних стосунків, віднаходити нові методичні підходи до організації процесу підготовки педагогічних кадрів.

Активні методи навчання (*дискусії, дидактичні ігри, моделювання життєвих та виробничих ситуацій тощо*) у контекстному навчанні відображають сутність майбутньої професії, формують професійні якості спеціалістів, є своєрідним тренінгом, під час якого студенти можуть відпрацьовувати професійні навички в умовах, наближених до реальних. Глибокий аналіз помилок студентів під керівництвом викладача, який проводиться під час підведення підсумків, знижує їх ймовірність до повторення в реальній дійсності. Отже, це сприяє скороченню строку адаптації молодого вчителя для повноцінного виконання професійної діяльності, а

контекстний підхід змінює цілеспрямованість навчання на досягнення практичного результату.

Зміст контекстного навчання виступає не лише як предметний аспект професійної діяльності, який задається за допомогою системи навчальних завдань, моделей, ситуацій, але й її соціокультурний аспект, відтворюваний різними формами спільної діяльності та спілкування викладача і студента: лекції контекстного типу (А. Вербицький), лекції з запланованими помилками, лекції-конференції тощо. У процесі управління пізнавальною діяльністю студентів на нетрадиційних лекціях С. Вітвіцькою пропонується використання таких принципів контекстного навчання:

– принцип проблемності (*подання лекційного матеріалу у формі проблемних ситуацій і залучення слухачів до спільного аналізу і пошуку рішень*);

– принцип ігрової діяльності (*використання ігрової діяльності за допомогою ігрових процедур: розігрування ролей, «мозкової атаки», бліц-ігри, ділові ігри тощо*);

– принцип діалогічного спілкування (*використання певних методичних прийомів залучення слухачів до спілкування, яке відбувається у формі зовнішнього та внутрішнього діалогів*);

– принцип спільної колективної діяльності (*проведення невеликих дискусій під час лекції у процесі аналізу та розв'язування проблемних ситуацій, що допомагає створити активну, творчу й емоційно позитивну атмосферу*);

– принцип двох плановості (*впровадження в лекцію ігрових елементів: перший – умовний, ігровий; другий – реальний, спрямований на формування та розвиток здібностей і навиків за спеціальністю*) [2].

Ефективність навчання майбутніх учителів прямо корелюється з створенням технологічної карти впровадження контекстного навчання, що можна представити поетапно. Проектування технологічної карти дозволяє наочно уявити послідовність покрокових дій викладачів та студентів у процесі використання контекстного навчання у вищій школі. *На першому етапі (організаційно-підготовчому)* – реалізуються питання планування, створення викладачем інформаційно-методичного забезпечення контекстного навчання (навчальних завдань, ігрових ситуацій тощо). Цей етап передбачає не тільки підготовчу роботу викладача – підбір комплексу ситуаційних завдань, визначення компетенцій, якими повинні оволодіти студенти, але й організаційну – ознайомлення студентів з генеральною метою, завданнями заняття, вмиле моделювання професійних ситуацій і спрямування майбутніх учителів на їх розв'язання. Викладач також повинен визначити тип заняття, наприклад, при проведенні семінару це можуть бути такі його різновиди як *семінар-симуляція, проблемний семінар, семінар-дискусія, семінар – «мозковий штурм», семінар запитань і відповідей* тощо.

Другим етапом технології контекстного навчання є залучення студентів до виконання завдань, аналізу різних ситуацій та знаходження обдуманого їх рішення на практичних заняттях. Провідним видом діяльності майбутніх учителів становиться – квазіпрофесійна, що надає їм можливість відтворювати в аудиторних умовах динаміку реального уроку. Цей етап (*імітаційно-ігровий*) передбачає розвиток творчої активності та ініціативності студентів у процесі групової роботи, вміння приймати колективні рішення, спілкуватися з одногрупниками. У нагоді викладачеві стануть такі методи роботи як *дискусії, ігрове моделювання, ситуаційний аналіз, інтерактивні методи, творчі вправи, навчально-дослідні завдання, веб-квест, коучинг* тощо. Уможливує цей етап і проведення індивідуальної роботи з студентами щодо розв'язання ситуаційних завдань, що сприяє розвитку їх самостійності, стимулює позитивну мотивацію навчання. Отже, на цьому етапі технологія контекстного навчання передбачає поєднання індивідуальної і колективної діяльності студентів. Так, *індивідуальна форма*

організації навчання може застосовуватися при моделюванні студентами власних професійних ситуацій, обговоренні їх із студентами, проведенні індивідуальних консультацій. Крім того, в контекстному навчанні можна використовувати й такі форми індивідуалізації та диференціації навчання: *застосування завдань різного ступеню складності та різної навчально-виховної спрямованості; надання диференційованої допомоги студентам при виконанні однакових завдань; неоднозначне число варіантів розв'язання ситуації; використання спеціальних методичних карток-програм навчання та моделей блок-схем вирішення завдань*. Наприклад, студентам пропонується самим обрати цікаву для себе проблемну ситуацію і пояснити обраний варіант її розв'язання.

Для вирішення різних видів ситуацій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів доцільно створення *робочих груп та проектних команд*. Робоча група передбачає короткочасне об'єднання студентів за їх бажанням в групи по 4-5 осіб для вирішення конкретної ситуації, після роботи якої вона розпускається. При такому способі навчання студенти виконують різні завдання на підґрунті співробітництва, відкритості та довіри, що є складовими колективної роботи групи. Наприклад, один студент може створювати модель конкретної ситуації, інший – пояснювати цю ситуацію, третій – визначати найбільш раціональні шляхи її розв'язання, четвертий – виявляти допущені помилки та вказувати шляхи їх виправлення, п'ятий – всебічно аналізувати діяльність товаришів.

На третьому (професійно-практичному) етапі реалізації технології контекстного навчання відбувається перенесення способів розв'язування студентами різних ситуацій із навчальних аудиторій у практику, побудову способу діяльності за допомогою завдань, раніше створених викладачем. Проходить цей етап, як правило, під час проведення педагогічної практики, де студенти вчаться реалізовувати набути уміння і навички в практичній діяльності. Зрозуміло, що цей етап є найбільш складним і потребує значної уваги зі сторони викладачів. Відвідування уроків та виховних заходів студентів-практикантів керівниками педагогічних практик, ретельний їх аналіз та розбір помилок призводять до розвитку професійних компетентностей майбутніх учителів. Найбільш ефективними формами і методами роботи у процесі педагогічної практики є ті, що забезпечують активну діяльність студентів, а саме: *конференції; інструктажі; індивідуальні бесіди; консультації; колективне обговорення проблем і творчих проектів; структурування тем уроків та виховних заходів; аналіз, виниклих під час практики педагогічних ситуацій тощо*. Увага студентів під час педагогічної практики повинна бути прикута до використання різних ситуаційних завдань у роботі з учнями. Навчальні ігри (*ігри-вправи, дидактичні і рольові ігри*) урізноманітнюють навчання школярів, стимулюють їх продуктивне мислення та замикають коло результативності застосування контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх учителів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Суттєвою характеристикою контекстного навчання є моделювання за допомогою знакових засобів предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності. Тим самим у контекстному навчанні засобами знань (за знаковими системами) формуються контури професійної реальності, а тому абстрактні положення (знання, суперечності, закономірності, принципи) щільніше зближуються з життям. Створення технологічної карти контекстного навчання – опису навчально-виховного процесу у вигляді поетапної послідовності дій із зазначенням використаних методів і форм, полегшує застосування цієї технології в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. У процесі дослідження доведено, що ефективність контекстного навчання залежить від послідовності етапів впровадження означеної технології (*організаційно-підготовчого,*

імітаційно-ігрового, професійно-практичного), розумного співвідношення індивідуальної і колективної роботи у процесі її проведення. Саме завдяки наближенню навчальної діяльності до професійної шляхом використання різних проблемних та ігрових моделюючих ситуацій майбутній фахівець отримує змогу цілісно виявити власну активність та сформулювати практичні уміння й навички.

Література

1. Вербицкий А. А. Категория «контекст» в психологии и педагогике : [монография] / А. А. Вербицкий, В. Г. Калашников. – М. : Логос, 2010. – 300 с.
2. Вітвіцька С. С. Основи педагогіки вищої школи : [метод. посіб.] / С. С. Вітвіцька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Жукова И. А. Контекстное обучение как средство формирования профессиональной компетентности будущих юристов : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И. А. Жукова. – М., 2011. – 22 с.
4. Качалова С. М. Технология контекстного обучения в практике вузовского обучения / С. М. Качалова // Вестник ЦМО МГУ. – М., 2009. – № 3. – С. 87 – 91.
5. Марчук І. П. Формування професійних якостей майбутнього соціолога у процесі контекстного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. П. Марчук. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.

Одержано редакцією 12.01.2015
Прийнято до публікації 20.01.2015

Аннотация. О. И. Шапран. Технологическая карта использования контекстного обучения в профессиональной подготовке будущих учителей. В статье определяются основные положения и принципы контекстного обучения, его преимущества над традиционной системой обучения в высшей школе. Автором представлена тактическая позиция преподавателя в процессе контекстного обучения; разработана технологическая карта, которая дает наглядное представление об этапах, методах, приемах, средствах реализации контекстного обучения в профессиональной подготовке будущих учителей.

Ключевые слова: этапы реализации технологии, контекстное обучение, квазипрофессиональная деятельность, совместная деятельность студентов и преподавателей, технологическая карта.

Summary. Olga Shapran. The Technological Card of Using the Contextual Training for the Future Teachers' Professional Preparation. The article reflects the fundamentals and principles of contextual training, its advantages over the traditional system of education at higher school and tactical role of the teacher in the management of contextual training. The author discusses the general activities of students and teachers in the context of learning. This gives you the opportunity to provide training in higher education on the basis of subject – subject relations, finding new methodological approaches to the training of future teachers. In this article the author focused on organization of students' quasi-professional activities. The novelty of the research is characteristic stages of the contextual training in preparation of future teachers. The author developed technological card of contextual training for future teachers.

Key words: stages of the technology, contextual training, quasi-professional activities, joint activities of students and teachers, technological card.

УДК 378.011.3-051:5

Ю. П. Шапран

ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ МЕТОДОМ АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКОВИХ ІНДИКАТОРІВ

У статті обговорюються питання використання комплексу діагностичних процедур із метою з'ясування сформованості професійної компетентності майбутніх учителів. Доведена